

ОБЛІК ТА АУДИТ І ОПОДАТКУВАННЯ

УДК 336.22:334.7.009.12(477)

ОЛЕЙНИКОВА Л.Г.
Академія фінансів, Міністерство фінансів України
ЧЕРЕП А.В., ТИЩЕНКО О.С.
Запорізький національний університет

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Одним із визначальних факторів розвитку економіки та конкурентоспроможності підприємств є податкове середовище. Досконала податкова система стимулює розвиток економічно-господарської діяльності підприємств, призводить до зменшення масштабів тіньової економіки, і як наслідок цього підвищується рівень соціального добробуту, збільшуються доходи держави. Економічно зважена та обґрунтована система оподаткування не лише зміцнить економічний фактор стабільності країни, а й забезпечить конкурентоспроможність країни та інвестиційно-інноваційну привабливу діяльність. Все це в комплексі відіграє важливу роль для функціонування інститутів оподаткування в Україні та сприяє їхній адаптації до вимог сучасного європейського рівня.

Ключові слова: податкова система, рівень оподаткування, конкурентоспроможність, економічний розвиток, діяльність підприємства.

OLEYNIKOVA L.H.
Academy of Finance, Ministry of Finance of Ukraine
CHEREP A., TISCHENKO O.
Zaporizhzhia National University

COMPETITIVENESS OF TAX SYSTEM OF UKRAINE

One of the defining factors of development of economy and competitiveness of the enterprises is the tax environment. The perfect tax system stimulates development of economic activity of the enterprises, leads to reduction of scales of shadow economy, and as a result of it is the level of social welfare increases, revenues of the state increase. Economically weighed and reasonable system of the taxation not only will strengthen economic factor of stability of the country, but also will provide competitiveness of the country and investment and innovative attractive activity. All this in a complex plays an important role for functioning of institutes of the taxation in Ukraine and promotes their adaptation to requirements of modern European level. Except accounting of the corresponding leading foreign experience, need to consider historical aspect of development of the taxation systems. The analysis of the operating taxation system allows to reveal the existing imperfections and to compare results to neighbors and other countries, to offer ways of enhancement and the problem resolution. This article is devoted to problems of assessment and efficiency analysis of the operating taxation system of Ukraine. In article are considered and analysed a present condition of the tax environment, communication between tax revenues and income of the population is estimated. The author marked out general features and proved the main shortcomings of the existing indicators. It is important to develop the system of indicators, for improvement of tax system which stimulates development of economic activity of the enterprises, leads to reduction of scales of shadow economy, and as a result of it is the level of social welfare increases, revenues of the state increase. Economically weighed and reasonable system of the taxation not only will strengthen economic factor of stability of the country, but also will provide competitiveness of the country and investment and innovative attractive activity.

Keywords: Tax system, taxation level, competitiveness, economic development, activity of the enterprise.

Постановка проблеми

В сучасних умовах розвитку економіки України та процесів вдосконалення діючої системи ведення економічної діяльності виникає потреба перегляду, вдосконалення особливостей функціонування податкової системи України. Хоча на сьогодні було впроваджено багато заходів щодо загального вдосконалення і системи оподаткування, на жаль, досягнутий рівень не є таким, що забезпечує необхідний рівень діяльності економіки та рівень стимулювання суб'єктів господарювання з приводу ведення економічної діяльності. Так як податки є джерелом формування доходів держави, питання про податкову систему України є вкрай актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Дослідженню сутності податкової системи держави, її ролі та особливостей реформування податкової системи України присвячено багато праць як закордонних, так і вітчизняних вчених. Зокрема варто виділити праці А.В. Гречко, Л.О. Миргородської Н.М. Ногінової, О.Б. Пугаченко, В.Г. Баранової. Однак питання ролі податкової системи в процесі розбудови ефективної економіки держави та впливу на процес її євроінтеграції залишається не дослідженим повною мірою відповідно до вимог сучасності, а саме тих умов, у яких опинилася Україна під впливом політичних змін.

Мета статті – проаналізувати сучасний стан розвитку податкової системи України, визначити основні недоліки в системі оподаткування та запропонувати шляхи вдосконалення податкової системи.

Виклад матеріалу

Конкурентоспроможність національної економіки або регіону залежить від здатності створювати ефективно, спроможну до інновацій систему інститутів, виробництва товарів і послуг, тим самим забезпечуючи високі стандарти життя.

Держава шляхом реалізації певної політики може впливати на всі види конкурентних переваг, як позитивно, так і негативно. Досвід зарубіжних країн у сфері трансформації економічних систем і дослідження вчених у галузі конкурентоспроможності свідчать про важливість проблем податкової конкуренції як складової конкурентоспроможності економічної системи.

Конкурентні переваги економіки країни забезпечуються на засадах комплексного підходу до розвитку, в рамках якого сфері оподаткування належить важливе місце.

Найважливіші проблеми, на розв'язання яких спрямована податкова політика:

- визначення раціональних обсягів податкових надходжень до державного бюджету та державних цільових фондів (податкового потенціалу);
- розроблення й подання пропозицій щодо створення належних умов для реалізації устанавленого податкового потенціалу;
- регулювання розвитку окремих галузей, регіонів, підприємств шляхом запровадження податкових преференцій та затвердження їх складу в межах податкової системи країни;
- встановлення та впровадження до складу податкової системи переліку штрафних санкцій із метою обмеження шкідливих виробництв, ухилення від оподаткування та порушення інших положень податкового законодавства.

На сьогодні до складу податкової системи України входять усі основні види податків, які функціонують у розвинутих країнах. Однак, наявність певного виду податку в податковій системі ще не є свідченням автоматичного прояву всієї гами його економічного призначення. Використання функцій податку залежить від багатьох чинників, серед яких – економічні, соціальні, політичні умови, в яких така податкова система функціонує.

За динамікою позиції України в рейтингу Doing Business у 2011–2016 рр., можна відзначити позитивні зміни. Рейтинги України суттєво підвищилися не лише в категорії “оподаткування”, а й майже за всіма категоріями.

За рівнем оподаткування Україна знаходиться на 43 місці серед 190, кількість податків за рік – 5, загальна ставка податків – 37,8 (табл. 1) [1].

Таблиця 1

Порівняльна характеристика країн-сусідів України за показниками оподаткування

Країна	Рейтинг оподаткування	Кількість платежів в рік	Час (год. в рік)	Загальна ставка податків і внесків (від прибутку) %
Молдова	32	10	181	40,5
Румунія	42	14	163	38,4
Україна	43	5	327,5	37,8
Словаччина	49	8	192	51,6
Польща	51	7	260	40,5
Росія	52	7	168	47,5
Угорщина	93	11	277	46,5
Білорусь	96	7	184	52,9

Як бачимо, за рейтинговими показниками Doing Business у 2017 р. Україна серед країн-сусідів, займає третє місце, тобто податковий тягар є відносно прийнятним. Для наглядності, розглянемо рейтинг країн за загальною ставкою податків і внесків у % від прибутку (рис. 1).



Рис. 1. Загальна ставка податків і внесків (від прибутку) %

Податкова система України за своєю структурою на сьогодні не дуже відрізняється від систем, властивих розвинутим країнам Європи. Це стосується як складу та структури, так і рівня податків та відрахувань на соціальне страхування. Непряме оподаткування переважає (ПДВ й акцизи), оподатковуються доходи як юридичних, так і фізичних осіб, значними є відрахування на соціальне страхування.

Для України важливо не лише сформувати збалансовану податкову систему, привабливу для залучення капіталів та подальшого їх оподаткування, але і встановити конкурентні параметри податкової системи з урахуванням вимог інклюзивного розвитку. Серед недоліків податкової системи України можна виділити наступні:

- характеризується передусім фіскальною спрямованістю, що є лейтмотивом більшості змін, які вносяться до податкового законодавства;
- нормативно-правові акти з питань оподаткування є складними та нестабільними, окремі законодавчі норми - недостатньо узгоджені, інколи суперечливі; у зв'язку з тим, що чимало податкових норм мають неоднозначне тлумачення під час їх застосування, це негативно позначається на діяльності суб'єктів господарювання, знижує привабливість національної економіки для іноземних інвесторів;
- витрати на адміністрування окремих податків є більшими порівняно з доходами бюджету, що формуються за рахунок їх справляння;
- механізм митно-тарифного регулювання не дає можливості оперативно реагувати на зміни кон'юнктури світового ринку та структури економіки в Україні [2].

Такі недоліки впливають на наступні проблеми:

- нерівномірне податкове навантаження;
- заборгованість перед бюджетом зі сплати податків;
- ухилення від сплати податків, внаслідок чого зростає тіньова економіка.

Частково ці недоліки було усунено в межах імплементації Податкового кодексу України, проте його впровадження не розв'язало проблеми нестабільності податкового законодавства та відсутності його прогнозованості і наступності.

З наведених фактів випливає висновок, що незважаючи на те, що податкова система України є вже сформованою законодавчо, але все ж таки потребує значних змін. Для зміни ситуації і формування сучасної, конкурентоспроможної економічної моделі України податкову систему слід будувати на таких засадах:

- обґрунтоване співвідношення між ставками податків та доходом, який отримують фізичні, юридичні особи;
- податкова система не повинна бути цільовим інструментом збагачення бюджету держави;
- використання податкових надходжень для розвитку держави так економіки в цілому;
- прозорість та зрозумілість податкової системи;
- формуючи нову систему оподаткування, потрібно досягти справедливого і стабільного балансу в розподілі податків між центром та громадами.

Прикладом того, що розмір податкових ставок не є вирішальним чинником вибору місця розташування суб'єктів господарювання можуть бути Швеція, Данія, Норвегія, навіть Франція та Німеччина. Ці країни мають рейтинг, що вдвічі-втричі вищий за вітчизняний.

Таким чином, Україні потрібно не лише сформувати збалансовану податкову систему, привабливу для залучення капіталів і подальшого їх оподаткування, а й встановити конкурентні параметри цієї системи з урахуванням вимог інклюзивного розвитку.

Результативність податкової системи та податкової політики в державі має вимірюватися не стільки встановленням верхнього порога вилучень з економіки, скільки їхнім оптимальним рівнем з урахуванням пріоритетних завдань та планів. Тому рівень таких вилучень є унікальним для країн і формується під впливом їхніх історичних, етнічних, економічних, соціальних особливостей. В Україні рівень податкових вилучень з економіки не відповідає рівневі економічного розвитку, а темпи збільшення податкових надходжень випереджають темпи зростання економіки, що зумовлює негативні прогнози на майбутній розвиток. Крім того, немає кореляційного зв'язку між податковими вилученнями й рівнем добробуту населення, а залежність їх із інвестиціями є оберненою.

Висновки. На тлі зазначених проблем, для встановлення оптимального рівня податкових вилучень, макроекономічний прогноз показників із метою розроблення бюджету та планування податкових надходжень має відповідати реальному зростанню економіки та не спричиняти завищення очікуваних доходів бюджету. Подальше реформування податкової системи має спрямовуватися, зокрема, на стимулювання припливу інвестицій із одночасним посиленням її результативності.

Головною функцією держави в системі оподаткування в Україні залишається податковий контроль, а його основним методом – перевірки. У розвинутих країнах така допомога є пріоритетною в діяльності органів державної влади. Акцент на перевірках робиться з огляду на те, що результативність контрольних заходів в Україні значно нижча, ніж у розвинутих країнах.

Отже, податкова система України потребує вдосконалення, аби бути інструментом підвищення конкурентоспроможності держави та сприяти зростанню економічної активності суб'єктів господарювання, як це є в країнах Європейського співтовариства.

Література

1. Doing business, Налогообложение [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://russian.doingbusiness.org/data/exploretopics/paying-taxes>
2. Реформування податкової системи України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://minjust.gov.ua/m/str_11350
3. Дебет-кредит. Бухгалтерські новини (2017) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://news.dtki.ua/taxation/common/42802>

References

1. State Statistics Service of Ukraine. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (access 13.11.2017).
2. Ference E. “Reforming the tax system”. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_11350 (access 14.11.2017).
3. Debit-credit. Accounting news (2017). URL: <https://news.dtki.ua/taxation/common/42802> (access 11.11.2017).

Рецензія/Peer review : 27.11.2017
Надрукована/Printed : 23.12.2017
Рецензент: д.е.н., проф. Іванов М.М.